

Demografski pritisci i mirovinski sustav Hrvatske: razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju

Piplica, Brian Joseph

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:070511>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-02**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

Brian Joseph Piplica

**Demografski pritisci i mirovinski sustav Hrvatske:
razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

**Demografski pritisci i mirovinski sustav Hrvatske:
razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju**

ZAVRŠNI RAD

Student: Brian Joseph Piplica

Mentor: Zdravko Petak, prof. dr. sc.

Zagreb,

srpanj 2024.

Izjavljujem da sam završni rad **Demografski pritisci i mirovinski sustav Hrvatske: razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju**, koji sam predao na ocjenu mentoru **prof. dr. sc. Zdravku Petaku**, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Brian Joseph Piplica

SADRŽAJ

Uvod	2
Pregled literature i stanje prije ulaska u Europsku uniju	3
Razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju – stagnacija ili promjene?	5
Demografski pritisci na mirovinski sustav – može li se što mijenjati?	7
Komparacija RH s drugim primjerima mirovinskih sustava	9
Preporuke i reforma mirovinskog sustava – što i kako dalje?	12
Zaključak	14
Literatura	15
Sažetak	17

Uvod

Kada govorimo o velikim strukturnim problemima u Hrvatskoj, u političkoj javnosti se najčešće zanemaruju oni koji za sobom nužno povlače donošenje teških i nepopularnih odluka, a radi se u prvom redu o demografiji, koji uz to veže i pitanje održivosti mirovinskog sustava RH. Iako postoje upozorenja o trenutnoj demografskoj slici koja se svakom godinom sve više pogoršava, konkretnih promjena na ovom planu još uvijek nema. U javnosti se najčešće u prvi plan navode politike podizanja prosječnih plaća, mirovina, stope zaposlenosti koje su na visokoj razini te rast BDP-a u posljednjih godinu dana. Međutim, potrebno je uvijek pogledati dublje ispod površine kako bismo mogli ustanoviti jesu li te politike uistinu usmjerene na povećanje produktivnosti, stimuliraju li gospodarstvo, podiže li se sveukupni standard u državi koja se kontinuirano suočava s demografskim pritiscima iseljavanja, niskog nataliteta i starenje stanovništva, a tako i novim trendovi useljavanja migranata, većinom iz južne i jugoistočne Azije. Struktura je vrlo često zanemarena u političkoj sferi, a to se još više očituje tijekom izbornog procesa. U tom razdoblju, kada traje borba za glasove i vlast, političke opcije vrlo često uzimaju dio podataka ili samo one podatke koji partikularno iskazuju trenutno stanje, a odličan primjer toga bila bi struktura hrvatskog gospodarstva koja se dominantno oslanja na uslužne djelatnosti i turizam, te iako je vidljiv gospodarski rast, pitanje je održivosti takve postavke gospodarstva. Struktura hrvatskog gospodarstva nije tema ovoga rada i nje ćemo se ponekad dotaknuti, no ne i analizirati u dubljem smislu.

Jedan odličan primjer održivosti sustava koji oslikava kombinaciju društvene, socijalne, političke i ekonomske napetosti jest upravo sustav mirovinskog osiguranja. Upravo se ovdje radi o kombinaciji više čimbenika koji utječu na sam izgled sustava. Također, vrlo bitna je i temporalna (vremenska) komponenta koja pokazuje što se sve dogodilo tijekom duljeg vremenskog perioda, a za sam mirovinski sustav upravo je bitna starosna granica te duljina radnog staža. Mogli bismo reći kako mirovinski sustav odlično oslikava trenutno stanje nacije, onoga što je dobro te onoga što pod hitno treba promijeniti. Međutim, kada je riječ o mirovinskom sustavu, brze i kratkotrajne promjene nisu dobrodošle, a i mjerenje samih učinaka nije relevantno ako se uzima kraće razdoblje. Stoga, prilikom analize trenutne situacije mirovinskog sustava potrebno je uzeti više faktora koji na njega utječu. U ovom radu najveći fokus bit će na demografiji, samoj postavci i strukturi mirovinskog sustava te je li ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju donio neke nove trendove, ili je stanje ostalo nepromijenjeno.

Za početak, u radu ćemo napraviti kratak pregled literature koja govori o mirovinskom sustavu RH te što se konkretno dogodilo i ostvarilo mirovinskom reformom na početku 2000-ih, a takav sustav imamo i danas. Pregled razdoblja od 2000. do ulaska Hrvatske u EU nam je važan kako bismo mogli vidjeti koji su trendovi i je li se stanje dramatično promijenilo. Zatim ćemo usporediti hrvatski mirovinski sustav s nekim relevantnim državama kako bi nam bilo lakše vidjeti radi li se o izoliranom slučaju i trendovima, ili je i u drugim državama mirovinski sustav u krizi. Nakon toga, jasno ćemo prikazati demografske s jedne, te financijsko-sistemske uzroke krize mirovinskog sustava u Hrvatskoj. Potrebno je napraviti pregled demografskih pritisaka, što u prvom redu veže povećanje broja starijeg stanovništva i produljenje životnog vijeka (a samim time i pitanje odlaska u starosnu mirovinu), dati kratku sliku tržišta rada (što također uključuje i obrazovne trendove te posebne mirovine), a samim time i problem iseljavanja radno sposobnih iz Hrvatske u razvijenije zemlje Europske unije. Kada govorimo o financijsko-sistemske uzrocima, to ponajprije uključuje postavku mirovinskog sustava na tri stupa, gdje je najproblematičniji prvi stup međugeneracijske solidarnosti jer se u pitanje dovodi efikasnost, odnosno koliki je socijalni dug onih koji više uplaćuju, prema onima koji manje uplaćuju doprinose (Bejaković, 2018). Nakon što prikažemo sustav te probleme iz obje perspektive, pokušat će se dati konkretne smjernice za poboljšanje sustava, no pitanje je je li moguća promjena postavki i stopa doprinosa za pojedine stupove kao i dobne granice za ulazak u mirovinu, ili temeljni problem leži upravo u demografiji, strukturi hrvatskog gospodarstva i društva općenito.

Pregled literature i stanje prije ulaska u Europsku uniju

Mirovinska reforma na početku 2000-ih trebala je rješavati problem koji se pojavio nakon osamostaljenja RH, a radi se o nemogućnosti i neodrživosti financiranja sustava mirovina isključivo iz doprinosa (Bejaković, 2011). Sve više su bili potrebni državni transferi, što iz proračuna, tako i iz vanjskog zaduživanja na tržištima kapitala (Bejaković, 2011). Također, potrebno je naglasiti i kako se od 1991. do 2001. godine povećao udio građana starijih od 65 godina koji se povećao s 11,9 % na 15,7 % (Bejaković, 2011). Uz to se nadovezao i veliki broj posebnih mirovina, ponajviše mirovina iz Domovinskog rata, mirovine iz bivših sustava (JNA te mirovine koje su dosezale i razdoblje nakon Drugog svjetskog rata) i povlaštene mirovine za pojedina zanimanja (Bejaković, 2011). To sve rezultiralo je mirovinskom reformom 2002. godine, a glavna novost bila je postavka na tri mirovinska stupa. Prvi stup, koji se naziva stupom

međugeneracijske solidarnosti, temelji se na principu zbrinjavanja socijalno najugroženijih, te se prelijevanjem doprinosa od onih koji uplaćuju više, pokušava zaštititi one koji su doprinosili manje ili nisu uopće. Drugi mirovinski stup koji je obavezan, predstavlja individualnu kapitaliziranu štednju te je on individualizirani stup, a umirovljenik mirovinu prima iz oba stupa. Ovdje se radi o kapitaliziranoj štednji koja se temelji na sigurnim povratima do kojih dolazi investiranjem u neke mirovinske fondove, a posebno se veže za mlađe od 40 godina. Treći stup je u potpunosti dobrovoljan, a radi se o kapitalnom financiranju, po željama i mogućnostima osiguranika. Cilj mirovinske reforme bio je postići veću socijalnu sigurnost i stabilnost sustava (Bejaković, 2011).

Na početku 2010-ih i u razdoblju prije konačnog ulaska u EU, možemo vidjeti kako pojedini potezi nisu rezultirali očekivanim ishodom. Anušić kritizira postavku u kojem prvi stup dobiva najveći udio ukupnih izdvajanja za mirovine jer se ukupni kapital mora raspodijeliti, dok u drugom stupu svako dobiva individualni povrat (Anušić, 2011). Rožman govori o tome kako je Vlada donijela neke inkrementalne promjene u vidu izjednačavanja dobi odlaska u starosnu mirovinu za muškarce i žene, no sustav i dalje zahtjeva strože kriterije kada su u pitanju parametri dobivanja pojedinih posebnih mirovina (Rožman, 2011). To se ponajprije odnosi na invalidske mirovine i jasno preciziranja invalidnosti, posebne mirovine branitelja, zastupnika (dužnosnika), vojne mirovine i sl. (Rožman, 2011). Rožman i Anušić u svojim tekstovima kritiziraju prvi stup kao sustavno nepravedan i neefikasan, a s navedenim problemima posebnih mirovina, broj umirovljenika biva veći te postaje uteg na sustav općenito. O prijedlogu povećanja drugog stupa, a smanjenju prvoga dotaknut ćemo se nešto kasnije te možemo zaključiti kako se u razdoblju prije ulaska u EU nije nužno odgovorilo na pojedine probleme, već ih se samo održavalo godinama, čak i nakon provedene reforme. Većina drugih autora složilo bi se kako temeljni problem leži u neefikasnosti i nepravdi prvog stupa, u kojem je povrat u odnosu na prosječnu plaću iznosio oko 41 %.

Neke inkrementalne promjene nakon reforme ipak su vidljive, no nedovoljno su značajne te ne čine sustav dugoročno otpornijim. Reformama i pooštavanjem kriterija za pojedine mirovine i dalje su vidljive poteškoće, no ipak se rast novih umirovljenika (posebnih mirovina) usporio (Bejaković, 2011). Ovi problemi karakteristični su za tranzicijske zemlje, no kasnije ćemo vidjeti koja su rješenja i slučajevi ponudile zemlje slične Hrvatskoj. Podatak koji najviše zabrinjava jest činjenica kako se omjer zaposlenih i uzdržavanih od 1980. godine drastično smanjio do 2010. godine (s omjera 4,04:1 pao na 1,25:1) (Bejaković, 2011). Taj demografski podatak ukazuje na najveći problem trenutne postavke mirovinskog sustava, a on

je jasno vidljiv u demografskim kretanjima i starenju stanovništva koji je na višoj razini nezaustavljiv trend i fenomen općenito. Prije nego što ćemo analizirati je li se stanje promijenilo nakon ulaska u EU, dotaknut ćemo se ukratko pojma kapitaliziranog financiranja mirovina. Vukorepa lijepo ističe kako postoji razlika između pojedinih tradicija u različitim zemljama po pitanju socijalne solidarnosti, a samim time i načinu financiranja mirovinskih sustava (Vukorepa, 2011, cit. prema Bejaković, 2012). U Hrvatskoj je pojam kapitalnog financiranja relativno nepoznat pojam, a ono je potrebno jer postoji jaz između ostvarenih uplata te isplata mirovina kad je u pitanju nekapitalizirani dio, odnosno prvi mirovinski stup (Vukorepa, 2011, cit. prema Bejaković, 2012). Neki mogući pokušaji drukčijeg financiranja mirovina bili bi *pension equity plan (PEP)* i *cash or defferd arrangement plan (CODA)*, no ne postoji trenutna želja za takvim reformama (Vukorepa, 2011, cit. prema Bejaković, 2012). Vukorepa zaključuje kako u RH nema diversifikacije u investiranju između obveznog i dobrovoljnog mirovinskog osiguranja, postoje zakonska ograničenja ulaganja te iako su hrvatski fondovi povećali ulaganja u stranu imovinu, to još uvijek nije dovoljno (Vukorepa, 2011, cit. prema Bejaković, 2012). Mirovinski sustav ima potrebu mijenjati se i odgovarati na demografske i društvene trendove na nacionalnoj i globalnoj razini, a je li se stanje promijenilo ili ostalo isto nakon ulaska RH u Europsku uniju, vidjet ćemo u idućem poglavlju.

Razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju – stagnacija ili promjene?

Ulaskom Hrvatske u EU očekivalo se kako će se sveukupno stanje nacije promijeniti na bolje kao produkt blagodati jedinstvenog tržišta i drugih tekovina EU-a, a samim time i povećanje kapitalnog investiranja (općenito i u kontekstu mirovinskih fondova). Statistika pokazuje kako je mirovinski sustav problem karakterističan gotovo za sve države Europske unije, a razlog tome je ponajprije demografska slika Europe, u kojemu se povećava udio starog stanovništva, pa tako i broj onih koje je potrebno uzdržavati kroz mirovinski sustav. Samodol je u svojem radu izvrsno istaknuo sljedeće, a to je da neovisno o strukturi mirovinskih sustava, ako postoji smanjenje dostupne radne snage zbog starenja stanovništva, razina mirovina će se nužno smanjivati (Samodol, 2021). Hrvatska ulaskom u EU nije bitno promijenila temeljne postavke mirovinskog sustava koji se temelji na tri stupa (prvi 15 %, drugi 5 % i treći dobrovoljno izdavanje iz bruto plaće). Odmah nakon ulaska, 2014. godine poduzete su neke mjere kojima se nastojalo postrožiti kriterije te kažnjavati one koji ranije odu u mirovinu (Raiffeisen istraživanja, 2014). Zakonom koji je stupio na snagu 1. siječnja 2014. godine

predviđa se postepeno povećanje dobi za odlazak u starosnu mirovinu, izjednačavanje dobi za žene te ukidanje posebnih propisa za povlaštene mirovine za 10 % (branitelji, posebna zanimanja, borci NOR-a i sl.) (Raiffeisen istraživanja, 2014). Ako uzmemo statističke podatke od 2013. do danas i 2024. godine, možemo vidjeti kako suštinski nije došlo do pozitivnih promjena, već se u najboljem slučaju radi o stagnaciji, ako ne i pogoršanju situacije. Iznos neto mirovina od 2013. do 2022. godine rastao je inkrementalno, no ono što je poražavajuće jest da se smanjuje udio mirovina u prosječnoj neto plaći za isto razdoblje (prema podacima za ožujak 2024. godine) (HZMO, 2024). Kada se pogleda razdoblje između 2022. i 2024. koja je obilježena visokom inflacijom i energetsom krizom, iznos neto mirovina je naglo porastao, no udio u neto prosječnoj plaći je ostao isti (HZMO, 2024). Uz to, ne obećava podatak kako su se povećali ukupni neto rashodi kroz spomenuto razdoblje te je opet vidljiv enorman skok za 2022. i 2023. godinu zbog jednokratnih pomoći uslijed energetske krize (Mirovinsko.hr, 2024). Konačno, omjer osiguranika i korisnika mirovina je inkrementalno rastao od 2013. do 2024., a najniži je bio 2015. godine (1,16:1), dok se trenutni omjer kreće oko 1,4:1 (HZMO, 2024).

Iz prikazanih brojki može se zaključiti sljedeće, a to je kako se slika mirovinskog sustava u RH nije promijenila ulaskom u EU sve do danas. Iako je broj zaposlenih (osiguranika) rastao tijekom istog razdoblja, broj korisnika mirovina nije previše opadao do 2024. godine (Mirovinsko.hr, 2024). Dakle, hrvatski mirovinski sustav, s postavkama koje ima, nije dugoročno održiv, niti je otporan na nove moguće šokove, poput onih koji su bili za vrijeme pandemije te energetske krize uz inflaciju, kada su naglo skočili rashodi zbog davanja jednokratnih pomoći socijalno ugroženima. Ti izdaci, kao i ostale rupe iz sustava, pokrivaju se iz državnog proračuna. Projekcija je da će se do 2026. godine povećavati izdaci iz državnog proračuna kojima se nastoji podmiriti troškove mirovinskog sustava (Mfin.gov.hr, 2023). To sve stavlja veće pritiske na državni proračun, a sredstva su potrebna kako bi se financirao nedostatak, što nije isključiv problem mirovinskih doprinosa, već i zdravstvenih doprinosa i osiguranja. Ako smo se već odlučili na sustav socijalnog osiguranja (tzv. *Bismarckov* sustav), onda bi (u idealnim uvjetima) sustav bio dostatan na temelju uplata doprinosa, bez intervencije u državni proračun i potrebe za transferima. Međutim, demografski trend starenja stanovništva ukazuje kako je malo vjerojatno smanjenje broja korisnika starosnih mirovina te ovo nije slučaj vezan samo za RH. U idućem poglavlju upravo ćemo pokušati prikazati koji su to demografski pritisci koji vrše pritisak na mirovinski sustav, počevši od starosti stanovništva, ali i pitanjima razine zaposlenosti, strukture stanovništva, kao i migracijski saldo.

Demografski pritisci na mirovinski sustav – može li se što mijenjati?

Demografija je postala tema koja često nailazi na nekoherentne smjernice i viziju kako s njome postupati, no većina će se složiti kako je ona možda i najveći problem hrvatskog društva. Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, u Republici Hrvatskoj živi 3 871 833 stanovnika, što je pad za više od 400 000 stanovnika u odnosu na popis iz 2011. godine (Dzs.hr, 2022). Također, udio stanovništva stariji od 65 godina iznosi 22,45 %, što je na tragu predviđanja još na početku 2010-ih godina (Dzs.hr, 2022). Kada je u pitanje zaposlenost, u Hrvatskoj se trenutno nalazi 84 220 nezaposlene osobe, što je uvjerljivo najniži broj u zadnjih 40 godina (Hzz.hr, 2024). Dakle, vidimo kako je prisutan pad nezaposlenosti, što bi po logici značilo veći broj onih koji će uplaćivati doprinose za mirovine, a samim time onda sustav ne bi trebao biti pod pritiskom. Međutim, kako je rasla zaposlenost, tako je rastao i broj starijeg stanovništva, što poništava pozitivan potencijalni učinak veće zaposlenosti. Ono što je novitet za Hrvatsku, jest veći priljev stranih radnika, ponajviše iz južne i jugoistočne Azije u posljednjih nekoliko godina te Hrvatska polako postaje ne samo tranzitna, već i odredišna zemlja za strane radnike. U razdoblju od siječnja do svibnja 2024. godine, stranim radnicima izdano je oko 94 000 dozvola za rad, a među najbrojnijim zemljama (uz tradicionalno BiH te Srbiju) nalaze se Nepal (15 922) te Indija (8 504) (Mup.gov.hr, 2024). Kada je u pitanju 2023. godina, izdanih dozvola za boravak i rad bilo je 172 499 (Mup.gov.hr, 2024). Završno, kao i što su trendovi kretanja stanovništva iz trećih zemalja prema državama EU-a pokazale, vidljiv je veći priljev stranih radnika od 2015. do danas, a u Hrvatskoj je nagli skok vidljiv od 2020. do danas, a najviše se zapošljavaju u građevinskom i uslužnom sektoru (Butković i dr., 2022).

Kada spomenute brojke stavimo u kontekst mirovinskog sustava, nailazimo na sljedeći problem. Strani radnici nisu stabilna baza na kojoj se dugoročno može financirati mirovinski sustav, i to zbog nekoliko razloga. Prvo, status i trajanje radnog odnosa nije fiksiran i dugotrajan kao primjerice za prosječnog radnika (koji ne radi sezonski posao). Drugo, nije vjerojatno kako će strani radnici živjeti u RH nakon svog radnog vijeka te većinom u RH dolaze mladi muškarci, pa samim time postoji i niska motiviranost uplaćivanja doprinosa u mirovinski sustav, ako do njega uopće i dolazi. Završno, fenomen koji je bitan i za RH u kontekstu naših iseljenika jest slanje deviznih doznaka obitelji u matičnoj zemlji. Većina stranih radnika (u Europi općenito) šalje devizne doznake svojim obiteljima, a standard života i visina plaća nisu usporedive s onima iz zemalja odakle strani radnici dolaze. Zanimljiv podatak upravo se vidi na primjeru Hrvatske gdje je udio deviznih doznaka koji su iseljenici uplaćivali u RH u BDP-u iznosio 7,6 % za 2022. godinu, a 2023. je iznosio 6,9 %, što pokazuje koliko Hrvatska ovisi o vanjskim

transferima (Data.worldbank.org, 2023). Takva slika teško može pozitivno utjecati na mirovinski sustav općenito, a važno je i spomenuti odljev radno sposobnog stanovništva, kao i niske stope nataliteta. U razdoblju od 2015. do 2019. godine iselilo se 0,5 % do 0,9 % stanovništva, što bi značilo oko 1,2 % do 1,7 % radno sposobnog stanovništva, a pad broja stanovništva potvrđuje lošu sliku i potrebu za stranim radnicima (Butković i dr., 2022). Također je problematična i činjenica kako iz RH odlaze visokoobrazovani radnici te u tom slučaju nema povrata koristi od socijalnih politika, jer su se ti radnici obrazovali na račun države, no neće u njoj ostati raditi i plaćati poreze. Jedina potencijalna korist mogla bi biti od deviznih doznaka, no to nije nešto na čemu se treba graditi gospodarski razvoj Hrvatske. Kada je u pitanju stopa fertiliteta, Hrvatska 2023. godine bilježi stopu od 1,43 (prosjeak EU-a je 1,53, a ispod 2 djeteta po ženi stanovništvo se ne obnavlja, već stari, te nijedna država EU nema stopu iznad 2) (Vlada.gov.hr, 2023). Hrvatska stoji oko prosjeka fertiliteta, no bilježi pad stanovništva kao i ostale zemlje srednje i istočne Europe, dok su zapadne članice svoju nisku stopu nataliteta nadomjestili imigracijskom politikom (Vlada.gov.hr, 2023).

Ostali demografsko-organizacijski uzroci neodrživosti mirovinskog sustava bili bi rani odlasci iz svijeta rada u prijevremene starosne mirovine i veći broj povlaštenih mirovina, no zaključilo se kako je mirovinski sustav skup način ublažavanja socijalnih nedostataka (Bejaković, 2011). Rani odlazaka iz svijeta rada mogao bi se zaustaviti poticajima i odbicima radnicima koji ostaju raditi nakon dostizanja dobi za mirovinu (puno i nepuno radno vrijeme), a pitanje povlaštenih mirovina je ultimativno političko pitanje. Kroz dulji vremenski period, trebalo bi biti sve manje onih koji koriste pravo na mirovine iz starijih režima ili zbog sudjelovanja u Domovinskom ratu. Pooštavanje kriterija svakako bi rezultiralo velikim nezadovoljstvom pojedinih korisnika. Kada govorimo o socijalnim nedostacima, Hrvatska nema problem s ukupnom nejednakošću u društvu te GINI-jev koeficijent iznosi 0,29 te ne postoji veliki rizik od siromaštva (Data.worldbank.org, 2021). Međutim, konkretni uvjeti rada i zadovoljstvo istim nije na visokoj razini što jasno rezultira iseljavanjem radno sposobnog stanovništva. O konkretnim prijedlozima kako i što se eventualno može popraviti ćemo reći u kasnijem poglavlju, a dio o demografiji zaključujemo sljedećim. Vlada RH demografiju označuje kao ključnu za opstanak hrvatskog naroda i jednim od bitnijih strateških pitanja, a u prilog tome ide i činjenica kako smo imali (u ovom trenutku za vidjeti je hoće li i dalje tako biti) hrvatskog predstavnika u Europskoj komisiji upravo za pitanje demografije (Vlada.gov.hr, 2023). Demografski trendovi slični su u svim zemljama u Europi, a posebice za zemlje bliske Hrvatskoj, koje se nalaze u srednjem i istočnom dijelu. One također dijele tranzicijski karakter,

no ono što većina nije proživjela je iskustvo rata u procesu ostvarivanja suverenosti i nezavisnosti (vremenski ne tako davno). Ti događaji uvelike su važni kada govorimo o gospodarskoj pa tako i o socijalnoj strukturi te mirovinskom osiguranju, no prije nego što se dotaknemo preporuka, slijedi kratka usporedba sa situacijom u Europi općenito, usporedba mirovinskih sustava u zemljama istočne i srednje Europe te primjer Čilea, koji je bio predvodnik (ne)uspješne mirovinske reforme.

Komparacija RH s drugim primjerima mirovinskih sustava

Prije pregleda nekih mirovinskih sustava u hrvatskom okruženju, bitno je naglasiti kako Europska unija i dalje nema jedinstveno rješenje, kao što ne postoji zajednički pristup na toj razini kada se pokušavaju riješiti problemi mirovinskih sustava. Europska komisija je kao moguće rješenje ponudila agenciju za nadzor mirovinskih fondova EIOPA-u te se radi na osnivanju paneuropskog mirovinskog fonda PEPP kojim bi se transferi lakše regulirali i bili transparentniji prilikom prijenosa sredstava (Samodol, 2021). Također, EK je sa svojom direktivom uredila sustav pomoću kojih se reguliraju prava na posebne i dopunske mirovine, kako mjesto prebivališta ne bi utjecala na ostvarivanje prava na mirovinsko osiguranje zahvaljujući obavljenom radu u nekom vremenskom periodu unutar EU-a (Ec.europa.eu, 2020). Na taj način se pokušava koordinirati socijalna sigurnost unutar EU-a, a sama Europa kao kontinent ima dugu tradiciju solidarnosti i osjetljivosti za socijalnu zaštitu (kontinentalna Europa vs Anglosaksonska tradicija). Međutim, EU je svjesna kako su ovo samo privremena rješenja i pokušaji, jer nacionalne države i dalje imaju gotovo puni regulatorni nadzor nad svojim mirovinskim sustavima, što je vidljivo po samim postavkama sustava, dobi umirovljenja, polaganje prava na posebne mirovine, mogućnosti odlaska u prijevremenu mirovinu za određena zanimanja i sl.

Demografski trendovi su, vidjeli smo, slični u bližem i daljnjem susjedstvu Hrvatske te se većina zemalja susreće s istim demografskim pritiscima. Starenje stanovništva trend je koji zahvaća cijelu Europu. Ono gdje su razlike vidljive jest pitanje migracijskog salda, a tradicionalno starije, razvijenije i zapadnije države Unije su one koji uvoze radnu snagu i imaju priljev stanovništva, dok ostale članice uglavnom gube stanovništvo. Važno je naglasiti kako i sama gospodarska slika pojedinih članica utječu na postavke mirovinskih sustava, a uz to se veže zaposlenost, BDP, orijentacija na neto uvoz/izvoz, ljudski kapital, obrazovanje i sl. Iako pojedine članice imaju svoje specifičnosti i karakteristike, trendovi mirovinskih sustava, kao i

same demografije, idu u sličnom smjeru. Predviđanje EU-a nisu obećavajuće, projekcija ide u smjeru kako će se trend starenja stanovništva nastaviti i kroz idućih nekoliko desetljeća, a to će imati značajne implikacije na makroekonomsku sliku europskih država (Samodol, 2021). Također, projekcije tvrde kako će stope fertiliteta blago porasti, no nedovoljno kako bi dostigle stopu od 2 kojom bi se stanovništvo obnovilo, a priljevom stranih radnika iz trećih zemalja neće se postići rast stanovništva (Samodol, 2021). Također je vidljiv trend u kojem se sve više vremena provodi u mirovini. U Hrvatskoj mirovine muškarcima traju 18,6 godina (prosjeak EU i OECD je oko 19 godina), dok primjerice muškarci u sličnim zemljama poput Češke, Mađarske, Estonije, Litve, Bugarske i Latvije provode manje vremena u mirovini (Perković, 2023). 1970. godine ta brojka iznosila je 11 godina (Perković, 2023). Žene su još više favorizirane te unatoč trendu gdje se dob odlaska u mirovinu muškaraca i žena ujednačavaju, žene prosječno u mirovini provedu oko 23 godine, dok u Hrvatskoj žene u mirovini provodu 25,7 godina (Perković, 2023). Samim time postoji potreba za podizanje dobi za odlazak u starosnu mirovinu te će ona u pojedinim državama prema projekcijama dosežati i preko 70 godina, a svjesni smo kako postoje razlike između propisane i realne dobi odlaska u mirovinu, koja je uvijek nešto manja (Perković, 2023). Međutim, sjetimo se samo revolta francuskog stanovništva kada je predsjednik Macron predložio podizanje dobi odlaska u mirovinu. Upravo je to ključni problem, a to je što sustavi iziskuju promjene i podizanje dobi zbog neodrživosti, no to za sobom povlači enormne političke probleme i posljedice, što često rezultira održavanjem statusa quo.

Tranzicijske zemlje susreću se sa sličnim problemima. Nasljeđe socijalne sigurnosti iz socijalizma prisutan je i danas, a uz to se vežu visoka očekivanja državne pomoći. Na početku 2000-ih većina tranzicijskih zemalja ima sličnu dijagnozu: niske dobi umirovljenja uz rascjep dobi za muškarce i žene, *pay as you go* sustav mirovinskog osiguranja, široko definirane invalidske i ostale povlaštene mirovine, mali udio mirovina u prosječnoj plaći te nizak omjer osiguranika i korisnika mirovina, iako su brojke u socijalizmu bile nešto povoljnije (Bejaković, 2002). Od početka 2000-ih do danas, mirovinski sustavi u srednjoj i istočnoj Europi nisu se previše mijenjali, osim po pitanjima kriterija za povlaštene mirovine, invalidnost te izjednačila se dob odlaska u mirovinu za muškarce i žene (no ne i efektivno). Kada pogledamo sustav i postavke mirovinskih sustava, uvelike je prisutna dominacija stupa međugeneracijske solidarnosti (I. stup) te su neki recentni primjeri u zemljama Poljske, Mađarske te Baltičkih zemalja pokazale kako postoji trend smanjivanja izdvajanja u II. mirovinski stup u korist prvome (Raiffeisen istraživanja, 2014). To pokazuje kako u tim zemljama ne postoji sklonost

poticanja kapitalizirane štednje, ulaganja i investiranja, dok u isto vrijeme postoji potreba za zbrinjavanje socijalno najugroženijih, što se radi kroz I. mirovinski stup.

Nakon što smo prikazali stanje u Europi, dolazimo do primjera Čilea koji je vrlo zanimljiv za našu diskusiju. Kada govori o stanju mirovinskih sustava u tranzicijskim zemljama u Europi, Bejaković upozorava na neke potencijalne nedostatke čileanskog modela, ako bi se primijenio u tranzicijskim zemljama: monopol kapitaliziranog sustava zamijenio bi postojeći monopol međugeneracijske solidarnosti te kapitalizirani sustav teško može zamijeniti postojeći zbog visokih tranzicijskih troškova koji bi prilikom prelaska nastali (Bejaković, 2002). Prije nego što se vratimo na tu tvrdnju, potrebno je objasniti kako je uopće izgledala čileanska mirovinska reforma. Čile je osamdesetih godina napustio sustav međugeneracijske solidarnosti te je u potpunosti prešao na sustav kapitalizirane individualne štednje i tako je sustav postao privatiziran. Reforma u Čileu je bila uspješna te su pozitivni rezultati bili vidljivi godinama. Glavne pohvale išli su u smjeru pravednosti jer je ovim sustavom svaki radnik isključivo odgovoran za sebe. Axel Kaiser, čileanski pravnik i filozof, prilikom posjete u Zagreb upravo je kritizirao hrvatski mirovinski sustav koji se susreće problemom neodrživosti, a uz to kritizirao je kupovinu državnih obveznica iz sredstava mirovinskih fondova jer se time i dalje potiče politizacija i korupcija (Mihaljević, 2019). Također je Hrvatskoj savjetovao što veću privatizaciju kako bi se stao na kraj korupciji te da je čileanski primjer dobar, jer ne samo da se povećao prosječni iznos mirovina, već se smanjila i razina uplata doprinosa na oko 10 % s prethodnih oko 20 % (Mihaljević, 2019).

Iako je čileanski model bio pionir za reforme (uglavnom djelomične kroz uvođenje II. mirovinskog stupa) te je čak i Svjetska banka predlagala uvođenje takvog pristupa, pogotovo za tranzicijske zemlje, postoji nekoliko kritika i opasnosti, kojih se dotaknuo i sam Bejaković. Prvi problem je problem sive ekonomije i činjenice kako u slučaju potpune individualne odgovornosti, nije nemoguć scenarij u kojima ljudi neće htjeti uplaćivati doprinose te će time potencijalno rasti socijalna nejednakost i siromaštvo, nauštrb tereta države (Pili, 2019). Također, ako se mirovinski fondovi okreću rizičnijim investicijama na tržištu kapitala, postoji šansa da, ako padnu burze i tržište kapitala, dolazi do deprecijacije uložena. U tim slučajevima postoji veća potreba za intervencijom države i transfera sredstava iz državnog proračuna. Bilo kakvo povećanje poreza ruši narav kompetitivnog gospodarstva, isto kao što bi podizanje stope uplata obveznih doprinosa demotivirale poslodavce u vidu zapošljavanja. Drugi velik problem je problem tranzicijskih troškova. Ako bi došlo do nagle reforme u kojoj bi se gasio fond međugeneracijske solidarnosti, a povećao udio ulaganja u kapitaliziranu

individualnu štednju, u kontekstu niskog omjera osiguranika i korisnika mirovina u kojoj sadašnji radnici de facto plaćaju mirovine za sadašnje umirovljenike, došlo bi do velikog pritiska na sustav i nedostatak sredstava kojima bi se pokrile mirovine onih koji su sada u mirovini, ali su malo ili nimalo uplaćivali doprinose u II. stup tijekom radnog vijeka, te bi se ti umirovljenici našli na rubu egzistencije. Međutim, postoji li uopće alternativa te je li privatizacija jedino ispravno rješenje, pokušat ćemo raspraviti u poglavlju vezan za preporuke i reformu mirovinskog sustava.

Preporuke i reforma mirovinskog sustava – što i kako dalje?

Nakon što smo prikazali financijsko-sistemske i demografske pritiske na mirovinski sustav, usporedili Hrvatsku s nekim drugim članicama Unije te analizirali primjer Čilea, potrebno je predložiti smjer kretanja reformi jer možemo zaključiti kako je stanje alarmantno. Međutim, pitanje rješavanja problema mirovinskog sustava ostaje i dalje jednim od najtežih, jer zahtjeva sveopće razumijevanje slike u kojoj se neka država nalazi, trendova u njenom susjedstvu, sposobnost i motiviranost aktera te na kome leži najveća odgovornost. U ovom trenutku je za hrvatski mirovinski sustav puno lakše odrediti što neće uspjeti, nego pronaći konkretnu preporuku kao jedinstveni lijek. Prije svega, pitanje demografije, kao što smo ranije pokazali jest od iznimne važnosti, pogotovu u kontekstu RH. Mjere koje bi bile potrebne poduzeti odnosile bi se na poticanje ostanka radno sposobnog stanovništva i ulaganje u mlade kroz obrazovanje, stipendije, razvoj partikularnih kompetencija, znanja i vještina te prije svega upućivanje mladih o realnoj slici mirovinskog sustava, a to je činjenica kako o svojoj mirovini trebaju početi razmišljati što ranije i preuzeti odgovornost za svoju budućnost. Preuzimanje odgovornosti u prvom redu odnosi se na samostalno i rano uplaćivanje doprinosa u III. mirovinski stup i otvaranje štednji. Malo je vjerojatno kako će se stope fertiliteta na razini EU podići na željenu razinu od 2, a razlog tome je što je vrlo nepopularno imati veći broj djece jer su radne obaveze sve veće kao i sam tempo života. Ono na što se može utjecati jest da se u mlade ulaže kroz obrazovanje (praktično, a ne samo teorijsko), a obiteljima ponuditi mjere poput dopusta, olakšica i sl. Kao što smo rekli, problem mirovinskog sustava zahtjeva sveobuhvatan napor većeg broja aktera, resora i društva općenito, a ovo je samo mali korak prema olakšanju pritiska na mirovinski sustav.

Sljedeća preporuka išla bi u smjeru restrukturiranja hrvatskog gospodarstva. Iako na prvu zvuči kao kolosalni pothvat, potrebno je početi razmišljati o tome koliko rast BDP-a

efektivno pridonosi podizanju životnog standarda. Iako Hrvatska bilježi rekordno niske stope nezaposlenost te postoji velika potreba za stranim radnicima, pitanje je koliko je realno zadovoljstvo plaćama i uvjetima rada te postoje li mehanizmi prekvalifikacija i razvoja karijera, pogotovo kod odraslih. Hrvatska i dalje ovisi o turizmu i sezonskim radnicima, devizne doznake iseljenika koji šalju novac u RH čini velik udio BDP-a pa je stoga potrebno pronaći adekvatno rješenje podizanja razine produktivnosti. Najveća kočnica po tom pitanju jest spora i troma birokracija i prevelik javni sektor koji više potiče korupciju i nepotizam nego produktivnost. Bilo bi u ovom trenutku previše optimistično reći kako je potrebno pokrenuti proizvodnju, poljoprivredu i industriju kako hrvatsko gospodarstvo ne bi ovisilo samo o uslužnom sektoru. Hrvatska ima prednost u ljudskom kapitalu što je vidljivo po brojnim međunarodnim uspjesima te bi u budućnosti razvoj informacijske tehnologije i IT sektora mogla biti komparativna prednost. Uz to, porez na nekretnine jest tema o kojoj se dugo govori, no nema rješenja, a cijene nekretnina rastu. Sve navedeno jesu vrlo općenite smjernice koje će zahtijevati veliku političku motiviranost prije svega, što često nije slučaj. Međutim, ako želimo barem malo popraviti demografsku sliku RH svaki korak i pokušaj je bitan.

Za kraj, vratimo se mirovinskom sustavu i postavki na tri stupa. Kratkoročno rješenje bilo bi poticanje (i prije svega intenzivno informiranje) građana o važnosti dodatnog ulaganja kako bi si osigurali sigurniju budućnost. Implikacije informiranosti i podizanje razine financijske pismenosti su višestruke, a kako se radi o vlastitim sudbinama građana, moguće je očekivati kako će biti motivirani za učenjem. Mladi danas u glavnom i jesu informiraniji o navedenim pitanjima, no problem nastaje kod starijeg stanovništva i onih na pragu mirovina. Također, velik broj stanovnika i dalje dijeli iskustva iz bivšeg režima, kao i Domovinskog rata. Smjena generacija za nekoliko desetljeća možda će ponuditi sliku neke nove Hrvatske, no do tada je svakako nužno nešto poduzeti. Vidjeli smo na primjeru Čilea kako jačanje II. stupa može imati velike koristi, no uz veliku dozu opreza. Ako bi se Hrvatska odlučila za promjenom postavke i primjerice smanjila izdavanja u I. u korist II. stupa, opet bi se javio problem tranzicijskih troškova, koje bi vjerojatno podmirivala država iz proračuna. Kapitalizirana individualna štednja je pravedniji, transparentniji i odgovorniji sustav, no pitanje je u kojem trenutku takvu reformu smijemo provesti i koju razinu populacije će ta reforma zahvatiti ako sadašnji radnici uplaćuju mirovine za sadašnje umirovljenike. Dakle, možemo reći kako je Samodol bio u pravu i sve dok ne postoji adekvatno demografsko rješenje u vidu starosti stanovništva, reforma postavki sustava nije niti bitna. Politički gledano, podizanje dobi odlaska u mirovinu izazvalo bi velik otpor i proteste, no većina stručnjaka se slaže kako je to naša

realnost jer životni vijek biva sve dulji. Dugoročno, jačanje II. stupa te pogotovo veće poticanje III. stupa jesu pravi smjer u kojem treba ići jer se odgovornost s države prebacuje na pojedinca, a samim time svatko postaje više odgovoran za svoju vlastitu sudbinu. Ipak, promjene u tom smjeru moraju biti inkrementalne, proračunate, oprezne i transparentne kako bi se teret tranzicijskih troškova ublažio i dugoročno otklonio. Kratkoročno, uz poticanje ostanka u svijetu rada kroz bonuse ili porezne olakšice, Hrvatska bi morala još snažnije kontrolirati i regulirati propise za posebne mirovine i zanimanja koja su time obuhvaćena, no to bi također bila politički nepopularna odluka jer bi učinci i ishodi premašili vrijeme izbornog ciklusa.

Zaključak

Mirovinski sustav Republike Hrvatske suočava se s nizom problema od kojih najveći pritisak vrše demografski faktori. U Europi te u hrvatskoj okolini trendovi su slični te se i većina drugih suočava sa sličnim problemima. Stanovništvo postaje sve starije, preživljavanje sve teže, a unatoč tome što u tranzicijskim državama postoji fenomen nepovjerenja prema vlastima, od tih istih vlasti se očekuju veliki potezi u vidu socijalne pomoći. Smjer u kojem je potrebno ići (barem kratkoročno) jest podizanje svijesti o ovom problemu i uzimanje pitanje budućnosti u svoje ruke jer drugog kratkoročnog rješenja nema (ovo se pogotovo odnosi na mladu populaciju). Preporuka reforme bi išla u jačanju II. mirovinskog stupa te poticanje i informiranje građana o važnosti III. stupa. Dugoročno, potreban je napor većeg broja aktera, resora i društva općenito kako bi se na dulji vijek ublažili pritisci na mirovinski sustav. Prije svega, Hrvatska se mora suočiti s problemom iseljavanja i raditi na tome da stvara prilike za domicilno stanovništvo kako bi ovdje ostali. Također, potrebno je raditi na podizanju razine produktivnosti, a ne samo podizanje plaća, mirovina i davanje sličnih mjera koje nisu rezultat veće ekonomske produktivnosti. Iako su brojke po pitanju nezaposlenosti dobre, potrebno je ulagati napore u radnička prava i uvjete rada. Zaključno, rješavanje problema mirovinskog sustava općenito je kolosalni pothvat u kojem su ishodi vidljivi tek kroz dulji vremenski period, no svaki pomak u pravom smjeru je dobrodošao. Promjene i rezovi su nužni i bolni, ali politički vrlo nezahvalni jer postoji opasnost od gubitka snažne i lojalne biračke baze. U ovom radu ponuđene su neke smjernice i preporuke te iako one mogu zvučati općenito i nekonkretne, pitanje mirovinskog sustava jednostavno obuhvaća sve to. Došlo je vrijeme u kojemu svaki pojedinac naprosto mora uzimati više odgovornosti u svojim rukama, a država mora biti ta koja će štiti, regulirati i balansirati situaciju kako bi sustav dugoročno bio održiv.

Literatura

Anušić, Zoran (2011) Buduće mirovine: socijalna pomoć ili adekvatan dohodak u starosti. U: Bejaković, Predrag (ur) *Analiza mirovinskog sustava*. Zagreb: Institut za javne financije.

Bejaković, Predrag (2002) Iskustva i pouke iz reformi mirovinskog sustava u tranzicijskim zemljama. *Financijska teorija i praksa* 26(2): 405-434.

Bejaković, Predrag (2011) Mirovinski sustav u RH - problemi i perspektiva. U: Bejaković, Predrag (ur) *Analiza mirovinskog sustava*. Zagreb: Institut za javne financije.

Bejaković, Predrag (2012) Mirovinski sustavi – kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti. *Revija za socijalnu politiku* 19(3): 337-344.

Bejaković, Predrag (2018) Uzroci poteškoća u mirovinskom sustavu i razlozi zašto treba očuvati kapitalizirano mirovinsko osiguranje u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku* 26(1): 37-53.

Butković, Hrvoje i dr. (2022) *Strani radnici u Hrvatskoj: izazovi i mogućnosti za gospodarski i društveni razvoj*. Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose.

Data.worldbank.org (2023) Croatia. <https://data.worldbank.org/country/croatia?view=chart> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Data.worldbank.org (2023) Gini index – Croatia. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=HR> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Dzs.gov.hr (Državni zavod za statistiku) (2022) Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021. <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Ec.europa.eu (2020) Dopunske mirovine. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=468&langId=hr> Pristupljeno 30. lipnja 2024.

HZMO (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje) (2024) PREGLED OSNOVNIH PODATAKA O STANJU U SUSTAVU MIROVINSKOG OSIGURANJA za svibanj 2024. (isplata u lipnju 2024.) <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2024/osnovni-podatci-2024-6-HR.pdf> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Hzz.hr (Hrvatski zavod za zapošljavanje) (2024) Statistika. <https://www.hzz.hr/statistika/> Pristupljeno 30. lipnja 2024.

Mfin.gov.hr (Ministarstvo financija) (2023) Državni proračun 2024. godina. <https://mfin.gov.hr/proracun-86/drzavni-proracun-2024-godina/3504> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Mihaljević, Josip (2019) Kontroverzni Čileanac: "Hrvati, privatizirajte mirovinski sustav!". *Mirovina.hr* 24. svibnja. <https://www.mirovina.hr/novosti/kontroverzni-cileanac-hrvati-privatizirajte-mirovinski-sustav/> Pristupljeno 30. lipnja 2024.

Mup.gov.hr (Ministarstvo unutarnjih poslova) (2024) Statistika. <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Mup.gov.hr (Ministarstvo unutarnjih poslova) Radne dozvole. <https://mup.gov.hr/radne-dozvole/286764> Pristupljeno 30. lipnja 2024.

Perković, Branimir (2023) Mirovinski sustavi diljem svijeta su pred kolapsom. U Hrvatskoj je stanje još gore. *Index.hr* 16. travnja. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/mirovine-postaju-jedan-od-najvecih-problema-eu-u-hrvatskoj-je-stanje-ocajno/2454246.aspx> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Pili, Tomislav (2019) Mirovinski sustav koji je služio kao nadahnuće za Hrvatsku na rubu sloma. *Poslovni.hr* 2. prosinca. <https://www.poslovni.hr/trzista/mirovinski-sustav-koji-je-sluzio-kao-nadahnuce-za-hrvatsku-na-rubu-sloma-360195> Pristupljeno 30. lipnja 2024.

Raiffeisen istraživanja (2014) Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH. <https://www.rmfi.hr/UserDocsImages/dokumenti/Proslost,%20sadasnjost%20i%20buducnost%20mirovinskoga%20sustava%20u%20RH.pdf> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Rožman, Krešimir (2011) Reforma mirovinskog sustava. U: Bejaković, Predrag (ur) *Analiza mirovinskog sustava*. Zagreb: Institut za javne financije.

Samodol, Ante (2021) Demografske promjene i mirovinski sustavi u Europskoj uniji: primjer Hrvatske. *Međunarodne studije* 21(1): 93-125.

Vlada.gov.hr (Vlada RH) (2023) Demografija je ključno pitanje za opstanak hrvatskoga naroda. <https://vlada.gov.hr/vijesti/demografija-je-kljucno-pitanje-za-opstanak-hrvatskoga-naroda/40552?lang=hr> Pristupljeno 30. lipnja 2024.

Sažetak

Mirovinski sustav Hrvatske dugi niz godina suočava se s problemom neodrživosti, niskim realnim prosjekom iznosa mirovina te sveukupnim nezadovoljstvom umirovljenika. Postoje brojni razlozi zašto do toga dolazi, a u literaturi se navode financijsko-sistemske te demografski razlozi kao glavna podjela uzroka problema sustava. Također, važno je analizirati kako se mirovinski sustav u RH mijenjao tijekom godina (počevši od reforme 2002.) te je li se situacija promijenila nakon ulaska u EU. Važno je vidjeti i kako se kreću trendovi u hrvatskom susjedstvu te u Europi općenito te ima li EU jedinstveno rješenje za navedene probleme. U Europi je prisutan trend povećanja udjela starijeg stanovništva što je jedan od ključnih faktora kada se govori o pritiscima na sustav, a projekcije pokazuju kako će se trendovi nastaviti i dalje. U radu se pokušava dati sveobuhvatna analiza mirovinskog sustava RH zajedno s preporukama koje bi mogle olakšati pritisak na mirovinski sustav u RH te je li nužno okrenuti se u većoj mjeri kapitaliziranoj štednji ili održavati principe međugeneracijske solidarnosti.

Ključne riječi: mirovinski sustav, demografija, starenje stanovništva, socijalna sigurnost, kapital, Europska unija, međugeneracijska solidarnost